

Графичке новеле о Холокаусту





Фото: ОШ "Момчило Живојиновић" из Младеновца, ученици 8. разреда раде са едукативним графичким новелама Естер

Графичке новеле о Холокаусту

Ова публикација је део изложбе „Графичка новела у едукацији о Холокаусту” која је организована уз програм „Од Рације до Аушвица - Нови Сад град културе сећања” реализованог у оквиру манифестације „Нови Сад Европска престоница културе 2022”.

Аутор изложбе: Мишко Станишић

Уметничка саветница: Андреа Палашти

Дизајн панела: Дарко Вуковић

Сценографија (илустрације на историјским фотографијама): Марија Ранковић

Тераформинг тим: Невена Бајалица, Виолета Војкан, Снежана Вранић, Љиљана Ћумура

Илустрације из збирке едукативних графичких новела о Холокаусту „Естер” www.ester.rs
Приручник за едукаторе „Графичка новела, књижевност и архивски материјали у образовању о Холокаусту” доступан је на www.terraforming.org



НОВИ САД
ЕВРОПСКА
ПРЕСТОНИЦА
КУЛТУРЕ



TERRA ●●
FORMING

Издавач: Тераформинг југ, Балзакова 16, 21000 Нови Сад
Контакт: www.terraforming.org
Уредник: Мишко Станишић
Дизајн: Вања Новаковић
Штампа: Атом д.о.о.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

37.035.4:341.485(=411.16)(085)

СТАНИШИЋ, Мишко, 1966-

Графичке новеле о Холокаусту / аутор изложбе Мишко Станишић. - Нови Сад :
Тераформинг југ, 2022 (Бачка Паланка : Атом). - 32 стр. : илустр. ; 19 cm

Тираж 500.

ISBN 978-86-900731-2-2

а) Холокауст -- Едукативне радионице -- Каталози

COBISS.SR-ID 68501001

Велико хвала Лазару Јованову и Јелени Станковић из Фондације „Нови Сад Европска престоница културе 2022” на доброј сарадњи и подршци.

Посебно хвала нашим пријатељима и сарадницима Бојану Гајићу, Љиљани Дожић, Петру Ђурђеви, Драгани Јовановић, Небојши Кузмановићу и Марини Шмудли.

Култура сећања може да се злоупотреби у сврху распламсавања национализма, и одржавања страха и мржње. Истинска, искрена и храбра култура сећања се бави прошлошћу на начин који са пијететом чува сећање на жртве, али истовремено промовише грађанска и људска права, плурализам и критичко мишљење, односно оне демократске и друштвене вредности на које управо ови страшни злочини из прошлости упозоравају да смо, и као друштво и као појединци, лично одговорни да активно негујемо, јачамо и бранимо.

Едукативним графичким новелама Естер желимо да доприносимо таквој култури сећања.

Иновативни наставни материјал о Холокаусту

Естер је јединствен наставни материјал који Тераформинг развија и усавршава од 2016. године. Његов најважнији део представља колекција драматизованих прича у форми графичких новела о животима и страдању наших суграђана који су прогањани и убијани за време Другог светског рата од стране окупатора и њихових помагача.

Приче су често представљене из перспективе деце или младих људи. Упознајемо њихове породице, живот пре рата, али и страдања за време окупације и током Холокауста. Базиране на стварним историјским догађајима и личностима, приче се ослањају на архивску документацију, фотографије, сведочанства и другу историјску грађу.

Развијајући новеле пратили смо два важна принципа: држати се историјских чињеница, и створити квалитетан наставни материјал по највишим светским стандардима зацртаним у препорукама о учењу и подучавању о Холокаусту Међународне алијансе за сећање на Холокауст, као и Повеље Савета Европе о образовању за демократско грађанство и људска права.

За подршку наставницима и другим едукаторима припремили смо „Приручник о употреби графичке новеле, књижевности и архивског материјала у образовању о Холокаусту” који се може преузети на нашем веб сајту у дигиталном формату.

Едукативне графичке новеле *Естер* намењене су, пре свега, за постизање три основна циља: 1) продубљивање знања о Холокаусту као јединственом историјском догађају који је заувек изменио лице Европе, процесима који су до Холокауста довели и последицама овог злочина 2) очување сећања на жртве 3) развијање критичког мишљења и демократских компетенција.

На ово можемо додати и четврти циљ: јачање смислене, искрене и квалитетне културе сећања која повезује меморијализацију, истраживање и едукацију,

доприноси спознавању релеватности ове историје за генерације које долазе, и служи развијању племенитијег појединца и демократског друштва.

Драматизација историје

Догађаји представљени у графичким новелама *Естер* су истинити, поткрепљени релевантном историјском грађом и сведочанствима – али, наравно, драматизовани и прилагођени циљној групи и едукативној намени. У случају прича у збирци *Естер*, драматузација је рађена са специфичним педагошким циљем да се у приче унесу елементи који ће отворити могућност учења о одређеним карактеристичним темама као што су нпр. отпор, колаборација, помоћ и спасавање, избеглице, пљачка јеврејске имовине, јеврејска култура и обичаји, живот, култура и страдања ромске заједнице, наставак живота и последице страдања али и многе друге. У неким случајевима истинита искуства различитих фамилија су обједињена у једну причу. У мноштву драматичних, људских и емотивних момената који су се заиста одиграли, ми смо сматрали да их је вредно записати, сачувати од заборављања и представити, посебно у функцији едукације о Холокаусту.

Ипак је важно напоменути да су све такве интервенције рађене уз строго поштовање историјских чињеница и уз консултације са стручним тимом како се, ни случајно, не би довело у питање акуратно представљање важних историјских догађаја.

Графичке новеле *Естер* су базиране на онолико историјских детаља и података о главним ликовима прича колико смо могли да пронађемо и утврдимо, и не представљају покушај да испричају њихове личне приче, него су збирка различитих искустава и судбина сакупљених у формат који треба да послужи сврси учења о Холокаусту.

На овај начин понудили смо материјал који ће ученике инспирисати на један други, емотивно ангажованији начин, отварајући могућност за креативни и истраживачки рад. Инспирацију нам је пружио читав низ дела различитих

уметничких форми који ову тему обрађују.

Између осталих, Давид Албахари који овако описује свој роман Геџ и Мајер: „Роман Геџ и Мајер је заснован на историјским чињеницама из бројних извора али је ипак прича која поштује чињенице у оној мери у којој то њој одговара, јер описујући страдање једне породице у Србији, описао сам на симболичан начин судбину целе јеврејске заједнице”.

Рад са стручњацима и уметницима

У току рада на збирци *Естер* консултовани су стручњаци пре свега из Србије, али и из Израела, Немачке, Аустрије, Холандије, САД и других земаља, а на реализацији је радио истраживачки и саветодавни тим сачињен од историчара, архивиста, музејских радника, дидактичара, педагога, наставника, преживелих, деце преживелих, експерата за културу и традицију јеврејске односно ромске заједнице, и других стручњака - у зависности са каквим смо се питањима суочавали. На пример, за новелу „Из каса у галоп” радили смо и са колегама из ромске заједнице, стручњацима за ромску музику, ромске народне бајке, прикупили смо низ ромских израза, ромских рецепата за припрему хране, агрономом нам је помагао око питања везаних за пољопривреду сремског краја у предратно време, а интервјуисали смо и данашње становнике села Моловин. Консултовали смо и колегу биолога да нам помогне око тога које врсте птица живе у Срему. Сви ови детаљи су важни, и доприносе како веродостојности приче тако и едукативним исходима.

На крају процеса, када би имали готову драматизовану причу и синопсис подељен на „сцене”, припремили би смо пажљиво дизајниране скице цртежа и у рад укључили илустраторе. Илустратори су имали компликован задатак да се с једне стране стриктно придржавају упутстава која често укључују минуциозне детаље, а са друге да не праве компромисе који би угрозили креативност и њихову уметничку експресију. На располагању су имали историјске фотографије и другу грађу коју би им припремили уз сваку „сцену” појединачно. Како су се

људи тог времена и специфичних социјалних група у то време облачили? Како је изгледало домаћинство у таквој породици? Како је изгледала школска униформа неке одређене школе 1925, а како 1935? На којој руци су Јевреји морали да носе жуте траке? Да би нашли адекватне одговоре, морали смо да истражујемо како домаће тако и међународне изворе. Умногome су нам помогле историјске новине, а нарочито одељци новина посвећени обичном животу и свакодневници.

Нове могућности и формати за учење о Холокаусту

Збирка *Естер* нуди разноврсне, а неке и сасвим нове могућности за учење о животу пре и за време Другог светског рата, о локалној историји и култури, и специфично јеврејској и ромској култури, о антисемитизму, узроцима и последицама Холокауста, али о томе како третирати културу сећања и чему она служи.

Новеле су доступне дигитално, на веб сајту ester.rs. На свакој страници приказана је по једна илустрација, односно сцена приче. Уз сваку сцену прецизно су обележени тачан датум и локације на мапи. На свакој страници су приложене историјске фотографије и документи, као и задаци за истраживачки рад. Тамо где је за то било потребе додата су и објашњења мање познатих речи.

Приче и илустрације су многослојне, креиране са мноштвом детаља који могу да послуже као полазна тачка за даљи истраживачки рад, не само о историјским догађајима него и о другим детаљима живота пре Другог светског рата какви су технологија, култура, филм, спорт, мода и други елементи свакодневнице. Осим што пратимо главне јунаке и њихове судбине, у причама се појављују и многе друге историјске личности као што су Хилда Дајч, Сава Шумановић, музичари, уметници, писци, чланови покрета отпора и многи други, о чијим животима се могу радити посебни истраживачки задаци.

Илустрације често представљају познате и лако препознатљиве локације у местима где се радња одвија. Осим тога, уз све илустрације су понуђене мапе са егзактним локацијама. На тај начин, кроз спознају да је ова историја директно

повезана са њиховим најближим окружењем, како физичким тако и друштвеним и културолошким, код ученика се буди додатно занимање и већа мотивација, што доприноси бољем разумевању и учењу. Материјал отвара низ могућности за рад на историјским локацијама. Ученици схватају да у њиховом окружењу постоје не само локације страдања, него и локације на којима се одигравао живот, кога нажалост, више нема. Обилазећи те локације ученици боље разумеју како је ова историја директно утицала на обликовање њиховог друштва после Холокауста али и на њихове животе данас.

Иако су у првом плану локални аспекти историје, велика пажња је дата стављању прича у шири европски историјски контекст, како у самим новелама, тако и у специфичним истраживачким задацима.

Ученици могу да анализирају илустрације и текстове, истражујући сами или у групи, користећи онлајн и офлајн доступне архиве историјских новина, фотографије и другу историјску грађу. Кроз директан рад са историјским изворима, и бољим разумевањем истраживачког процеса, ученици спознају и значај и методологију провере извора, не само историјских, него и свих других информација. То доприноси не само општој медијској писмености ученика, него је и директан допринос борби против негирања Холокауста, односно искривљења, манипулације и политизације историје, што је данас један од највећих проблема у европској култури сећања.

Још један важан метод рада који је специфичан за едукативне графичке новеле је поређење илустрација које представљају исте локације (често и исте личности) али у различитим временским периодима, као на пример пре и за време окупације.

Како је уз сваку илустрацију понуђен читав низ истраживачких задатака и тема за дискусију, наставник је у могућности да одабере и прилагоди задатке конкретној групи ученика, према њиховом узрасту, афинитетима и могућностима.

Многа од питања која се дискретно или директно намећу у новелама су комплексна: мотиви и немилосрдност злочинаца, колаборација, пасивност

немих посматрача, мотивација и храброст помагача. Наставницима је остављено да оцене која од ових питања и до које мере ће покренути у раду са ученицима, али важно је нагласити да су управо ове дискусије најзначајније за развијање критичког мишљења, што је један од основних циљева едукације о Холокаусту.

Промоција рада историчара и архивиста

Као додатни детаљ, материјали имају за циљ да ученицима представе професије историчара и архивиста, и основе историјског научно-истраживачког рада уопште. Због тога смо у различитим новелама посебну пажњу посветили објашњењу како су одређени документи настали, како и где су сачувани, где се чувају данас, како их пронаћи и како их користити у истраживачке сврхе. У више новела као на пример новеле „Архивисти и изгубљене кутије” или „Стварање едукативне графичке новеле о Новосадској рацији” су у потпуности посвећене архивском и историјско-истраживачком раду.

Веома важан аспект нашег рада на развијању едукативних графичких новела је јачање професионалних капацитета архивиста, библиотекара и музејских радника, посебно у контексту идентификације и очувања релевантне историјске грађе Холокауста и страдања Рома, као и представљања концепта архивске педагогије и основних принципа едукације о Холокаусту.

Пројекат „Холокауст, европске вредности и локална историја“ имао је за циљ да развије, покрене и уведе одрживе методологије и алате за иновативни приступ у архивској педагогији, посебно у мањим локалним архивима. Наш циљ је да инспиришемо и оспособимо архивисте да стварају сопствене едукативне програме о Холокаусту засноване на сопственим архивским материјалима и локалној историји, представљајући локалне микроисторије глобалној публици. Настојимо да допринесемо да архивска педагогија буде прихваћена као стандардан приступ архивском раду и постане део дугорочних активности локалних архива.

Супротстављање растућем антисемитизму

Један од циљева едукативних графичких новела је свакако ширење знања о антисемитизму као историјској појави и форми ксенофобије и расизма, али и развијање свести о постојању и ширењу антисемитизма у данашњем друштву. Антисемитизам је у порасту широм Европе, посебно на друштвеним мрежама, неким навијачким групама, али и на улицама, у медијима, у образовању, чак и за говорницама парламената. Због тога је веома важно едуковати младе да разумеју антисемитизам и опасност коју он представља, да га препознају, одбаце и супротставе му се.

Пројекат „ХАНА” се фокусира на промоцију историје јеврејске заједнице, развијање културе сећања и јачање борбе против антисемитизма у земљама учесницама пројекта: Немачкој, Грчкој, Србији и Пољској. Активности пројекта су посвећене развијању методологија и материјала за обуку и јачање професионалног капацитета, подизање свести и допринос креирању политика на пољу едукације и супротстављања антисемитизму.

Циљ „ХАНА” пројекта је допринос бољем разумевању традиције, историје и контрибуције јеврејских заједница у Европи пре и после Холокауста са фокусом на локални контекст градова Дрездена, Хамбурга, Атине, Солуна, Кракова и Новог Сада. Пројекат ће понудити нове методологије и материјале за разумевање и учење о Холокаусту, пре свега за наставнике, библиотекарe и архивисте, као и за младе.

У оквиру пројекта је сачињена и едукативна графичка новела „Стварање едукативне графичке новеле о Новосадској рацији” као и ново, унапређено упутство за наставнике за кориштење графичких новела у едукацији о антисемитизму и Холокаусту у међународном контексту.

Холокауст, европске вредности и локална историја: Локални архиви у европском историјском и културном мозаику

Пројекат су подржали: Међународна алијанса за сећање на Холокауст ИХРА, Вишеградски фонд, Министарство образовања Републике Аустрије и Министарство културе и информисања Републике Србије

Информације: www.terraforming.org



Хана, разоткривање антисемитских митова

Пројекат су подржали: Програм Европске уније „Права, једнакост и грађанство” (Rights, Equality and Citizenship – REC), Министарство културе и информисања Републике Србије и Аутономна Покрајина Војводина – Покрајински секретаријат за финансије.

Информације: www.hannah-project.eu

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union





ЦРВЕНИ АУТОМОБИЛ | сцена 1, Дан на тркама

ВРЕМЕ: Недеља, 3. септембар 1939. године | МЕСТО: Улица Париска, Калемегдан, Београд

КОНЦЕПТ, ДРАМАТИЗАЦИЈА И ТЕКСТ: Мишко Станишић
ИЛУСТРАТОР: Силва Вујовић (Београд)



ЦРВЕНИ АУТОМОБИЛ | сцена 10, Одлазак на Сајмиште

ВРЕМЕ: Понедељак, 8. децембар 1941. године | МЕСТО: Стан у Добрачиној 18, Специјална полиција за Јевреје Улица Џорџа Вашингтона 21 и код срушеног моста Краља Александра, Београд

КОНЦЕПТ, ДРАМАТИЗАЦИЈА И ТЕКСТ: Мишко Станишић
ИЛУСТРАТОР: Силва Вујовић (Београд)



ЛОПТА У СНЕГУ | сцена 4, Обућарска радња

ВРЕМЕ: Уторак, 3. септембар 1929. године | МЕСТО: Некадашњи Житни, данашњи Трг Марије Трандафил бр. 3 у Новом Саду

КОНЦЕПТ, ДРАМАТИЗАЦИЈА И ТЕКСТ: Мишко Станишић
ИЛУСТРАТОР: Душан Заклан (Нови Сад)



ЛОПТА У СНЕГУ | сцена 13, Златна равница

ВРЕМЕ: Петак, 25. јули 1941. године | МЕСТО: Атари код Ченеја

КОНЦЕПТ, ДРАМАТИЗАЦИЈА И ТЕКСТ: Мишко Станишић

ИЛУСТРАТОР: Иван Перић (Нови Сад)



ЛОПТА У СНЕГУ | сцена 10,
 Кладовски транспорт у Новом Саду
 ВРЕМЕ:
 Субота, 23. децембар 1939.
 МЕСТО:
 Пристаниште на Дунаву и центар
 Новог Сада
 КОНЦЕПТ И ДРАМАТИЗАЦИЈА:
 Мишко Станишић
 ИЛУСТРАТОР:
 Данијела Стојић (Хртковци)



ЦИПЕЛЕ ЗА ТРЧАЊЕ | сцена 3, Трка у школском дворишту

ВРЕМЕ: У Петак, 27. септембар 1940. године | МЕСТО: Бивша Грађанска школа, данашња Електротехничка школа „Никола Тесла“, улица Максима Горког 7, Панчево

КОНЦЕПТ, ДРАМАТИЗАЦИЈА И ТЕКСТ: Мишко Станишић
ИЛУСТРАТОР: Тибериу Бека (Панчево)



РУКСАК | сцена 6, Бомбрадовање Београда

ВРЕМЕ: Недеља, 6. април 1941. године | МЕСТО: Београд, Народна библиотека, Вазнесењска црква, Београдски золошки врт

КОНЦЕПТ, ДРАМАТИЗАЦИЈА И ТЕКСТ: Мишко Станишић (по сведочанству Александра Нећака)
ИЛУСТРАТОР: Марија Максимовић - Марилу (Београд)



РУКСАК | сцена 6, Добри Фриц

ВРЕМЕ: Пролеће 1942. године | МЕСТО: Негде на Сењаку, Београд

КОНЦЕПТ, ДРАМАТИЗАЦИЈА И ТЕКСТ: Мишко Станишић (по сведочанству Александра Нећака)
ИЛУСТРАТОР: Марија Максимовић - Марилу (Београд)



ИЗ КАСА У ГАЛОП | Сцена 7, Повечерје
ВРЕМЕ: Почетак 1930-их | МЕСТО: Село Моловин у Срему

КОНЦЕПТ, ДРАМАТИЗАЦИЈА И ТЕКСТ: Мишко Станишић
ИЛУСТРАТОР: Јелена Марунић (Нови Сад)



ИЗ КАСА У ГАЛОП | Сцена 22, Последња станица
ВРЕМЕ: Јули 1942. године | МЕСТО: Железничка станица у Шиду

КОНЦЕПТ, ДРАМАТИЗАЦИЈА И ТЕКСТ: Мишко Станишић
ИЛУСТРАТОР: Марија Ранковић (Косјерић)



ПОРОДИЧНА ФОТОГРАФИЈА | Сцена 2, Шабат

ВРЕМЕ: Петак, 22. новембар 1940. године | МЕСТО: Стан Демајових у Молеровој улици, бр. 53, у Београду

КОНЦЕПТ, ДРАМАТИЗАЦИЈА И ТЕКСТ: Мишко Станишић
ИЛУСТРАТОР: Иван Стојановић – Фики (Лесковац)



ПОРОДИЧНА ФОТОГРАФИЈА | Сцена 11, Пријава жртва
ВРЕМЕ: Среда, 22. август 1945. године | МЕСТО: Канцеларија градског рејона 1, Београд

КОНЦЕПТ, ДРАМАТИЗАЦИЈА И ТЕКСТ: Мишко Станишић
ИЛУСТРАТОР: Иван Стојановић – Фики (Лесковац)



АРХИВИСТИ И ЗАБОРАВЉЕНА КУТИЈА | Естер
 ВРЕМЕ: лето 2015. године | МЕСТО: Историјски архив Београда

КОНЦЕПТ, ДРАМАТИЗАЦИЈА И ТЕКСТ: Мишко Станишић
 ИЛУСТРАТОР: Габриел Каусбрук (Амстердам)



СТВАРАЊЕ ЕДУКАТИВНЕ ГРАФИЧКЕ НОВЕЛЕ О НОВОСАДСКОЈ РАЦИЈИ | Сцена 11, Пријава жртава
ВРЕМЕ: лето 2021. године | МЕСТО: Негде у Новом Саду

КОНЦЕПТ, ДРАМАТИЗАЦИЈА И ТЕКСТ: Мишко Станишић
ИЛУСТРАТОР: Сандра Јањатовић (Нови Сад)

Досадашња искуства

Искуства са ученицима су веома позитивна. Припрема наставника је свакако потребна, како о учењу и подучавању о Холокаусту, тако и о специфичностима употребе графички новеле у едукацији овакве врсте.

Важно је развијати капацитете наставника на пољу образовања о антисемитизму, где постоји недостатак знања и искуства. Учење о антисемитизму је запостављено, или се погрешно сматра да ту тему покрива едукација о Холокаусту. Након позитивних искустава у раду са архивима, библиотекама и музејима, наставићемо да подржавамо њихово активно укључивање у процесе образовања кроз кориштење сопствене грађе о локалној историји.

Следећи корак: Естер Сториборд

Развили смо дигиталну апликацију која ће послужити ученицима и наставницима да сачине синопсис (сториборд) за сопствену оригиналну графичку новелу базирану на локалним историјским догађајима за време Холокауста. Апликација нуди алате и упутства за наставнике и ученике да у својој средини обављају историјска истраживања, укључујући посете локалним архивима, библиотекама и музејима, разговоре са стручњацима, сусрете са преживелима или истраживања сачуваних сведочанства и обилажење локација и места живота и страдања. Током овог процеса ученици развијају сценарио за кратку графичку новелу. Писање текста и илустровање новеле може да укључи и наставнике језика, ликовне уметности, грађанског васпитања, и других предмета.

Апликација је мултилингвална и моћи ће да је користе ученици у разним земљама, што је чини међународном платформом која омогућује ученицима из разних земаља да сарађују и једни другима презентују своја истраживања и новеле.

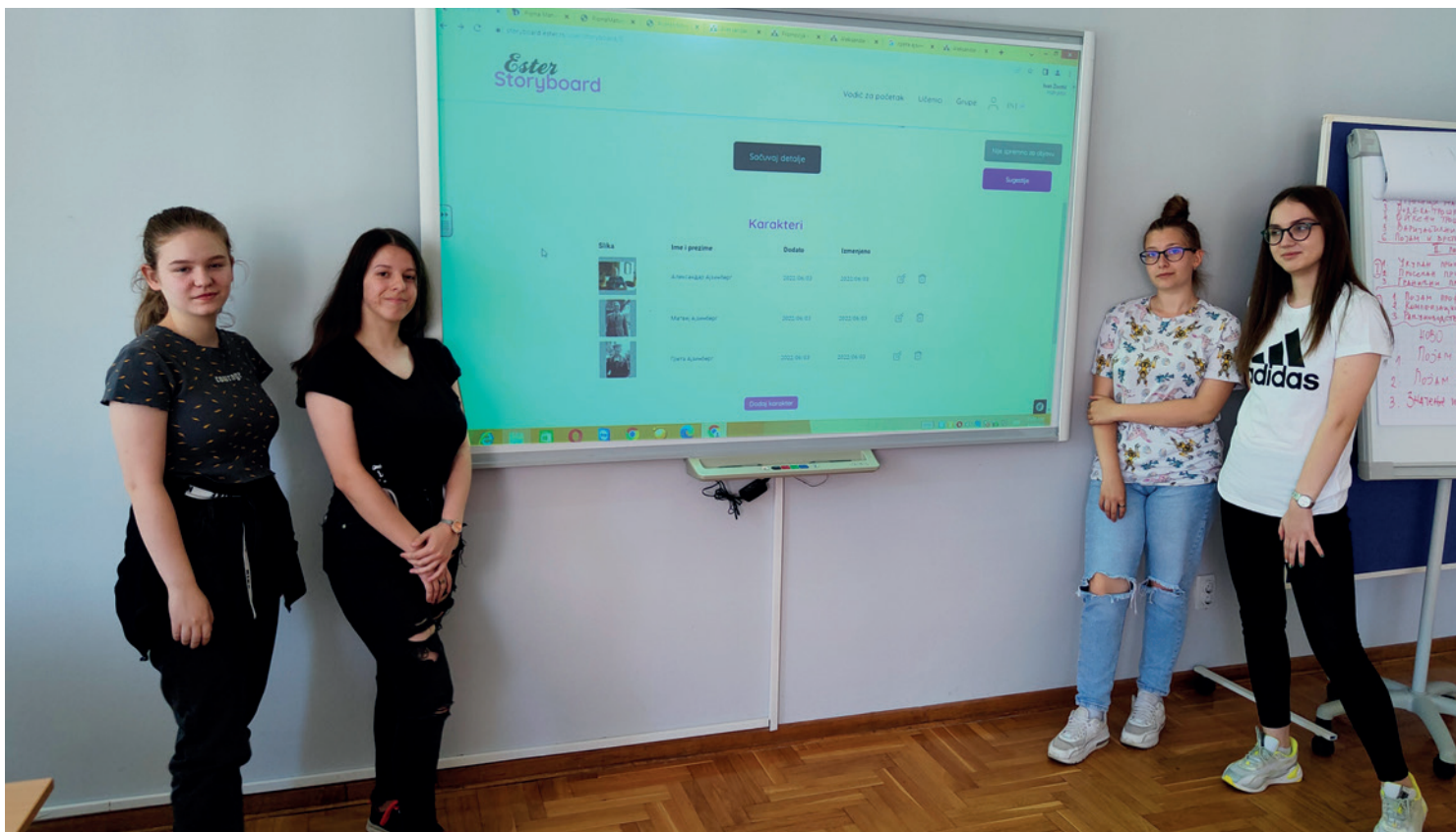


Фото: Ученици првог и другог разреда Економско трговинске школе из Сопота, током радионице са Естер Сториборд апликацијом, уносе изворе и ликове за графичку новелу "Писма Матвеју". Пројекат води наставник историје Иван Животић.

Естер: млади се сећају - Дигитални алати за креирање едукативних графичких новела о Холокаусту

Пројекат су подржали: ЕВЗ Фондација "Сећање, одговорност и будућност" (Stiftung Erinnerung, Verantwortung und Zukunft EVZ) и Министарство спољних послова Савезне Републике Немачке

Информације: www.ester.rs

Ester.RS

Програм „Од Рације до Аушвица - Нови Сад град културе сећања” је развио

Тераформинг

у сарадњи са следећим партнерима (по азбучном реду):

Архив Војводине, Нови Сад

Библиотека Матице српске, Нови Сад

Европска асоцијација за очување и промоцију
јеврејског наслеђа и културе (АЕРЈ)

Историјски архив Града Новог Сада

Јеврејски музеј Грчке, Атина

Јеврејска општина Нови Сад

Културни центар Новог Сада

Младост и култура (ЈКРВ), Дрезден

Музеј Јевреја Галиције, Краков

Центропа, Хамбург



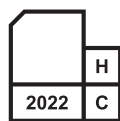
НОВИ САД
ЕВРОПСКА
ПРЕСТОНИЦА
КУЛТУРЕ



TERRA ●●
FORMING

Програм "Од Рације до Аушвица - Нови Сад град културе сећања"
су финансијски подржали:

Фондација „Нови Сад Европска престоница културе 2022“



НОВИ САД
ЕВРОПСКА
ПРЕСТОНИЦА
КУЛТУРЕ



Програм Права, једнакост и грађанство Европске уније
крз пројекат „ХАНА: Разоткривање антисемитских митова“

Co-founded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union



Фондација Сећање, одговорност и будућност EVZ
крз пројекат „Естер - млади се сећају“



Federal Foreign Office

Садржај публикације не представља нужно ставове ЕУ комисије нити ЕУ програма у оквиру ког је пројекат подржан, већ одражава искључиво ставове аутора, те самим тим Европска комисија не може бити одговорна за било какву употребу наведених информација.

TERRA FORMING

www.terraforming.org

Тераформинг је независна, невладина и непрофитна организација из Новог Сада основана 2008. године, са партнерима, сарадницима и пројектним активностима у целој Европи.

Тераформинг је посвећен промоцији културе сећања и унапређењу образовања о Холокаусту и другим страдањима за време Другог светског рата, као и борби против антисемитизма, антициганизма, и других облика ксенофобије.

Тераформинг развија педагошке методе и наставне материјале спајајући најбоља искуства савремене педагогије са новим медијима и технологијама, укључујући нове актере у процесе преношења знања, и организујући мултидисциплинарне пројекте за сарадњу и размену искустава између институција из Србије и водећих међународних институција на пољу културе сећања.

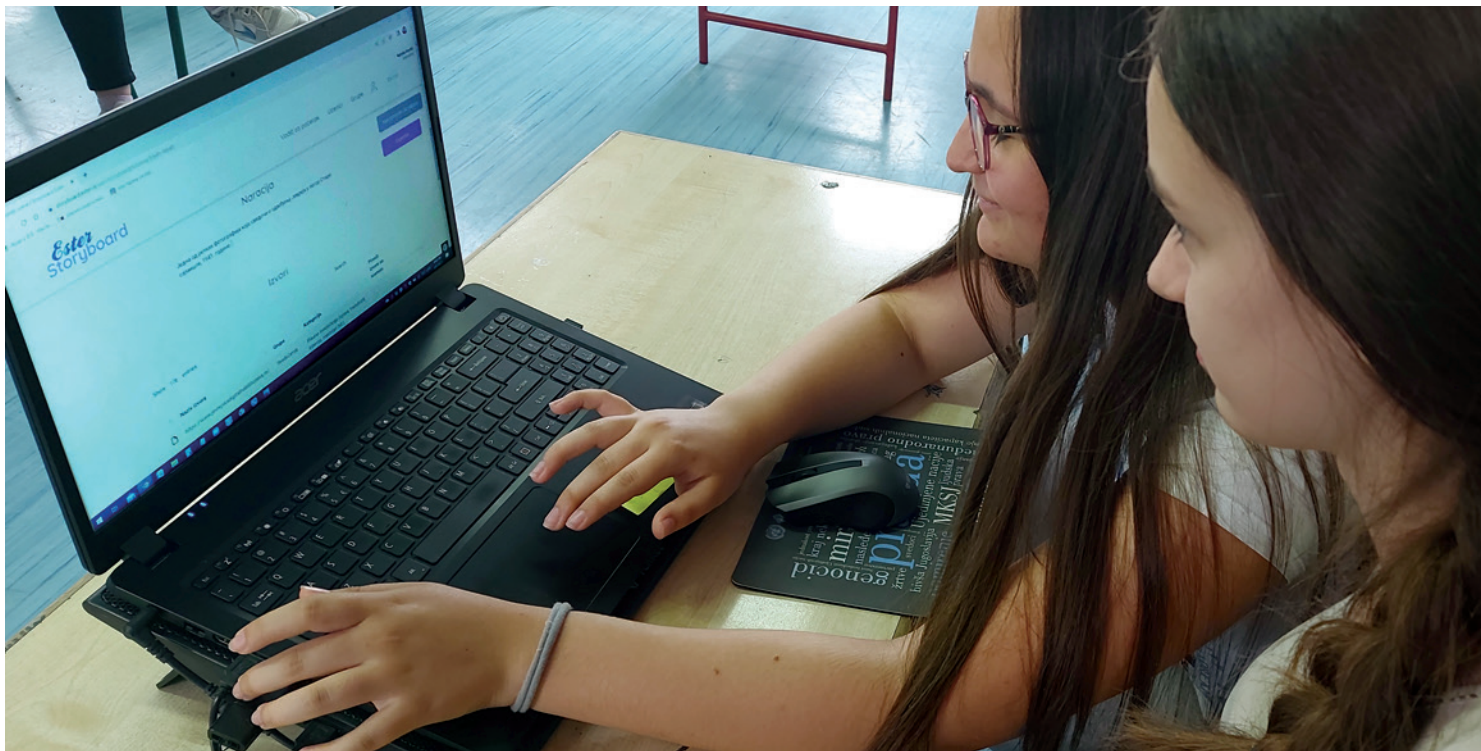


Фото: ОШ "Момчило Живојиновић" из Младеновца , ученици 8. разреда развијају сопствену графичку новелу уз помоћ Естер Сториборд апликације. Пројекат води наставница историје Наташа Костић са наставницама историје Станиславом Благојевић и Милијаном Рајић Видовић. Њихова новела носи назив "Били смо бржи од смрти". Свој истраживачки рад ученици су посветили породици Наталије Ковачевић Тајтацк која је пре Другог светског рата радила као наставница у Женској занатској школи у Младеновцу.

#NSkulturasecanja



NOVI SAD
EUROPEAN
CAPITAL OF
CULTURE



TERRA ●●
FORMING